

de scriba in weerwil de 3 vragen ft gelieven e predikant Os Scholte, beroepen is. ben, heb ik t de komst l. Zondag gheid hem ist vroeg ik , maar bo- almen, hei- tij zich nil, dikte over- ja Bommel- al, want De op audien- teert Pape- is gelogeer- dge, wat of zal de tijd derlijk uit- vaderland- ing in deze denmorgen- arschuwen, k gelijk hij leid, beoor- anen thans ren, dat De Koning en bij Scholte ik vrees de n algemeen en spreek- e stiple op- 1... hand- eele maat- iek op het ene halve eele Van e ook weer s. president vice-presi- zje der Sy- ing van De 6 maanden nanning aan litzzaamheid id hunner ins in ver- op Scholte, ik 4 Sept. sdag, open- behanding ive hij voor bij zich van deze open- iger werke- ur heeft 3 Ds Scholte e punten." lan tot zijn 29 October loen voor- lefe kennis- ultaat is in hebben wij issie (Pape, gen Woens- ar de aan- ar van het ape inlich- antwoorden : over dien en heb ik, gerigt om nstige rust vaarneming m is voor- wat is niet zal ik UEd. tegen hem n het een- ing kunnen kt tot orde- rig besluit teer ange- le Commis- holte's ver- odig, want- t, maar hel d officiële stellige be- een zouden akbare ge-

tuigen van den kant des beschuldigen aan te voeren; want zijne ontkenning op zichzelf kan van geene kracht zijn tegen zoodanige verbalen der bevoegde autoriteit."

Mocht het kerkbestuur twifelen aan bijzonderheden in het proces-verbaal, dan kan het Scholte's getuigen in Groningen een verhoor laten afnemen, „maar komen zoodanige twifelingen niet voor, dan kan hetzelfde uitspraak van het kerkbestuur doen op grond der officiële stukken, die als volkomen bewijs gelden."

De Gendersche predikant wacht maar niet op het eind dezer „procedure“, doch scheidt zich den ten November 1834, met zijn gemeente (op 6 mannelijke en 2 vrouwelijke lidmaten na) af „van het Ned. Herv. Kerkbestuur“. De kerkegoederen meenen zij te zullen behouden, doch op bevel der burgerlijke overheid moeten zij den eersten Zondag reeds de kerkgebouwen te D. en G. afstaan aan de Ringpredikanten, dit doen zij onderworpen, maar zenden aanstonds een (te) request aan den Koning.

Scholte e.s. zijn nu nog in het bezit van de pastorie te Doeveren, kerkfondsen van D. en G. (eigendomsbewijzen van landerijen, obligaties, effecten en contanten, welke deels in de kerk te Genderen, deels bij den vrederechter Jan Vroede te Heusden worden bewaard), en diaconiefondsen van D. en G. Genderen was een rijke gemeente, Doeveren niet.

Hun recht op hun goederen handhaven de Afgescheidenen met een beroep op het feit dat zij „De Kerk“ zijn (met verwijz naar het verleden: den Hervormingstijd etc.). Maar juist de principiële vraag „Wat is de Kerk?“ wenscht men van Hervormde zijde allerminst in behandeling te nemen. De Ned. Herv. Kerk ontduikt met list en geweld een principiële debat en past aanstonds kunstgrepen toe, om zich in het bezit der Gendersche goederen te stellen.

Donker Curtius, door Van Spall om raad gevraagd, acht het (7 Nov.) daartoe noodig, dat het Prov. Kerkbestuur Scholte en zijn kerkeraad afzet, er kan dan een nieuwe kerkeraad worden benoemd, een predikant worden beroepen en „de Minister zal voorts, door het Kollegie van Toezicht wel order stellen op het doen ruimen der pastorie, (welke geen dag bewoond kan worden door een predikant, die niet tot ons kerkgenootschap behoort), gelijk ook op het overgaan der administratie en de kerkegoederen in handen van de goedgezinden. Zoo loopt de zaak doodeenvoudig en kort af."

Dit advies stuurt hij ter inzage naar Janssen, die er o.m. bij aantekent:

„De vergadering van het Provinciaal Kerkbestuur vordert te meer spoed, daar de afzetting van Scholte noodig is, om de ontruiming der pastorie te verzekeren."

Op deze wijze tracht de Ned. Herv. Kerk alle gedachtenwisseling en uitspraak over „De Kerk“ dood te drukken; zij verleent straks aan Scholte e.s., die „Kerk“ zijnde en blijvende, zich van het Ned. Herv. Genootschap hebben afgescheiden, een Lewijs-van-afzetting, en meent daarna recht op hun kerkegoederen te kunnen uitoefenen!... Doodeenvoudig...

De brieven, die Pape in deze weken geschreven heeft, moeten elders bewaard zijn, doch we ontvangen door een episteltje van den Secretaris-Generaal aan den President der Synode enkele nadere inlichtingen:

's Hage, den 8 November 1834.

„Amicissime!

„Met het Classikaal Bestuur van Heusden zal het goed gaan, door het beleid en den moed van den scriba Pape; Van Spall echter had opwekking en bestuur noodig, waartoe uw brief best was, die dan ook door mij met een P. S. verzonden is. Met het aanstellen van een nieuwen kerkeraad zal het lui gaan (er zijn geen menschen voor!); dat komt er dan ook niet zeer op aan, want het Classikaal Bestuur kan intusschen alles doen, wat des kerkeraad's is, ook beroep." (!)

„Maar ik ben niet gerust omtrent de houding van het Provinciaal Kerkbestuur van Noord-Brabant; er zijn danonder, die vreezen zich aan koud water te branden. — Aan den predikant Van Heusden (President van het Prov. Kerkbestuur, predikant te Hilvarenbeek) heb ik gister geschreven om zoo mogelijk zijn veerkracht op te wekken.

„Moorrees houdt zich goed en heeft zich openlijk en rond tegen Scholte verklaard.

„Daar ontving ik een brief van Hendriks (President van het Prov. Kerkbestuur te Groningen) (een former man dan Van Heusden)".

Van Heusden was een „middenman“. Hij schreef 11 Juni 1835 aan Janssen: Ik heb „uit vreeze dat men te verre zoude gaan“, in verzet tegen de belijdenis, zonder mijn naam, niet omdat ik er niet voor uit wilde komen, maar om geen vlaggen-dragers te willen schijnen, een boekje „laten drukken in 1825: Een woord over het gebruik van geloofsbelijdenissen, waarin ik bij een gematigde handhaving derzelve nut heb trachten aan te wijzen. Door de onrust in onze kerk ontstaan, ben ik in dat gevoelen bevestigd."

Ja, het Classikaal Bestuur in de stad van Voetius

hield zich wel goed; het verzwaarde 7 Nov. de schorsing, en eischte meteen de goederen op! Nog doodeenvoudiger...

En het Provinciaal Kerkbestuur? Vreesst zich inderdaad te branden: Van Heusden aan Janssen, 30 November:

„Wij hebben er ons op toegelegd, om met bedachtzaamheid te handelen, naardien men zegt, dat Scholte op zijne luimen legt, of hij op onze handelwijze niet iets zou te berispen hebben om in zijne schooltjes een groot lawijt te maken, en het aan zijn secte te doen voortkomen, alsof hij een martelaar der waarheid is." — Vrees voor Scholte...

Toch moest en zou hij worden afgezet, want met een honende „vergissing" doceert Donker Curtius (15 Nov.):

„Nu Scholte e.s. zegt dat zij zich niet afscheiden van de kerk, maar wel van het kerkbestuur en aan dit bestuur alle gehoorzaamheid opzeggen, verklaren zij zich in staat van rebellie en moet dus Scholte en zijn kerkeraad worden afgezet. Wie dat niet inziend is blind, en wie dat niet aandurft, moet geen lid van een kerkbestuur zijn."

Schoorvoetend zet het Prov. Kerkbestuur dus Scholte af, en... krijgt hier de gevreesde blaren van! — Want de afgezette wijst er hen met klem en cursiveeringen op, dat hij, steeds nog lid der Kerk! toch sinds geruimen tijd reeds geen lid meer was van hun Hervormd Genootschap:

„Indien gij, mijne Heeren! niet gedeeltelijk maar geheel onze acte van afscheiding gelezen en aangehaald hadt, dan zoudt gij zeker zulk een besluit niet hebben gemaakt. Staat er niet duidelijk genoeg in de acte van afscheiding te lezen, dat de Gemeente verklaart, dat wij niet langer onder uw bestuur willen leven, en met hen die er zich aan onderwerpen in kerkelijke gemeenschap verkeeren, maar ons houdende aan Gods Woord en de daarmede in alles overeenkomende formulieren van eenigheid, als Gereformeerde Gemeente van hen afscheiden?"

W. K. B.

1) Zie Keizer, „De Afscheiding“, pag. 426.
2) a. w., pag. 396.

OPVOEDING EN ONDERWIJS

Van een onverplicht en ongevraagd Advies.

Er is nog al eenig gerucht geweest om den Leidraad der derde Hoofdingspectie van het Lager Onderwijs in ons land. Men herinnert zich, dat o.a. „De Standaard“ van deze activiteit weinig geënd was en bevoegdheids-overschrijding signaleerde.

Ons blad vroeg aandacht voor de principiële postiekeuze, die op den achtergrond schemerde van de daar ten beste gegeven beschouwingen over het vak Nederlandsche Taal.¹⁾

Thans zag een vervolg het licht: voor de vakken Geschiedenis en Aardrijkskunde. Zooals billijk en nuttig is, laat de Redactie aan haar opmerkingen over begrenzing en verdeling der leerstof voorafgaan een „doelstelling“, gevolgd door een korte toelichting.

Zelf besefte ze echter, dat ze hiermede delicate quaesties raakte. Althans het Voorwoord verklaart: „De doelstelling voor deze vakken (bedoeld is: de hier aangegeven doelstelling, D.) zal niet een ieder bevredigen, kan dit ook niet, omdat zij (bedoeld is: de doelstelling in het algemeen, D.) zeer nauw samenhangt met de richting der school. Wat wij geven is het algemene, dat voor iedere school aangevuld moet worden met datgene, wat de grootste waarde aan het vak geeft in verband met de richting."

Als we de laatste zinsnede lezen met de aandacht waarop ze recht heeft, komen we voor de vraag te staan of iedere school van bepaalde kleur deze doelstelling moet aanvullen met wat ze in volstrekten zin als het meest waardevolle voor dit vak beschouwt, dan wel met wat ze in principeel opzicht het belangrijkste acht.

Vermoedelijk is niet het eerste bedoeld. Anders was immers duidelijk uitgesproken, dat een school voor een bepaalde richting moet hebben gekozen om het onderwijs in vakken als Geschiedenis en Aardrijkskunde zijn volle waarde te geven. En tegelijk dit: dat de Inspectie geen doelstelling geven kan, omdat ze zwijgen moet over wat in absoluten zin het onderwijs zijn diepste waarde schenkt.

Dat dit echter niet de bedoeling der Redactie is, blijkt duidelijk, als ze op pag. 6 betoogt: „We ontkomen... niet aan de beoordeling van de personen en hun daden. Het zedelijk gevoel en de sociale zin der kinderen doet hen naar ons oordeel vragen. Hier liggen voetangels en klemmen, waarvan het aantal vermeerdert met de richtingsverschillen, die men in zijn klasse vertegenwoordigd weet. Het radicalisme, dat aan kinderen elgen is, vraagt van den onderwijzer een grote voorzichtigheid in de keuze van zijn woorden."

De strekking is overduidelijk: nu die naieve, radicale kinderen naar zoiets als een zedelijk

oordeel vragen, nu zijn we wel gedwongen dat doornig pad te betreden, te kwistiger met voetangels en klemmen bezaaid, naarmate de pluimage van de bevolking eener openbare school bonter is.

Hier is aan het woord de welbekende geest van het voorzichtig-neutrale, niet „Christelijk-humanistische“, onderwijs.

Maar er zijn — ook in de derde Hoofdingspectie — andere scholen, die geen voetangels duchten, als ze het licht van Gods Woord laten schijnen over de gedragingen der menschen. Voor welke de vreeze des Heeren het beginsel ook der historische wijsheid is, voor welke het een vreugde, ja levensbeginsel is te spreken over het werk Gods in de geschiedenis van ons land en van de menscheid, over menschelijke zonde en over gehoorzaamheid aan den God des Verbonds.

Als de Leidraad echter iedere school ten doel meent te mogen stellen „het ontwikkelen van het zedelijk bewustzijn van den leerling“, miskent of negeert hij, ten spijt van de beste bedoelingen, het eigen karakter der Christelijke school.

Eén ding heeft deze Hoofdingspectie duidelijk aangetoond: dat deze materie voor haar taboe moet blijven. Men draagt nu eenmaal over het doel van het geschiedenis-onderwijs — over de Aardrijkskunde ware ook een en ander op te merken²⁾ — geen beschouwingen van eenige draagwijdte voor zonder de neutraliteit te verbreken. Het is hier, dat „voetangels en klemmen“ liggen. Althans voor wie nog altoos in de verbeelding verkeert, dat het Christelijke van ons onderwijs bestaat in uitbreiding van een „algemeen“ menu met eenige bijzondere gerechten.

Geen schoolstrijd meer: Juist nu!

D.

1) Zie „De Reformatie“ van 17 Febr. 1939.
2) Men legge naast de „doelstelling“ van deze inspectie de voortreffelijke bijdrage van Dr. A. van Deursen in het Leerplan voor organisch onderwijs op de Christelijke School, door H. Dam, Kampen, 1937, pag. 77 en volgende.

PERSSCHOUWT

„Geref. Jongelingsblad“.

De buitengewone drukte, die de indeeling van deze werkweek meebrengt, en voor de drukkerij, en voor de redactie, maakt verklaarbaar, dat we enkele opmerkingen aangaande het „Jongelingsblad“ uitstellen tot volgende week. In afwachting daarvan willen we toch aan volgende punten aandacht geven.

a. In „De Bazuin“ schreef prof. dr. K. Dijk het volgende:

In „Bouwen en Bewaren“, het bekende orgaan van onze M.V., geeft Ds J. G. Feenstra schetsen over de Geloofsleer, en in een schets over de Kerk sprak hij in een enkelen regel zijn meening uit, dat de leer van de pluriformiteit der Kerk, geen steun vindt in de H. Schrift en met haar in strijd is. Deze voorlichting deed „Credo“ de noodklok luiden; de M.V. werden zelfs gewaarschuwd voor zo'n „voortichter“; Ds F. kan, althans op dit punt, niet als leidsman vertrouwd worden, en... ach, de polemiek is, ondanks de schoone resolutie van de Synode, weer in vollen gang op een manier, die den vrede dreigt kapot te maken. Ik zal hierover niet veel zeggen. Het is mij een raadsel, waarom op deze wijze moet gevochten worden, en waarom Ds F. door „Credo“ zoo is aangevallen. Hij weet wel, dat ik 'niet met hem eens ben, maar we kunnen toch met elkaar van meening verschillen, zonder dat we elkaar met ongemotiveerde scherpte het vertrouwen opzeggen?

Er is een ander punt, waarover ik 'n paar dingen wil opmerken.

In deze polemiek is ons jeugdwerk in het debat betrokken.

Op de leiding van dat werk worden aanmerkingen gemaakt, en ik hoorde reeds vragen hoe het nu met onze M.V. moet gaan.

Laat ik de vragers mogen geruststellen.

Er behoeft bij niemand vrees te bestaan, dat onze Gereformeerde bonden in ongereformeerde wateren zijn verzeild geraakt, en wat het punt in kwestie betreft, het enkele zinnetje van Ds F., die voor de bewaring van onze Gereformeerde belijdenis altijd dapper gestreden en in z'n boeken bezeugen heeft de rechte lijn te willen volgen, vertolkt een meening, die in onze kringen voorgestaan wordt en ernstige bestudeering verdient.

Prof. dr. V. Hepp gaf hierop een soort van antwoord, dat zich kenmerkte, neen, niet door zakelijke weerlegging, doch door dit tweerlei:

1. de schrijver van dit artikel werd aangeduid als „de Bazuin-polemist“. Niet als prof. dr. K. Dijk, niet als „de voorzitter van den bond van jongelingsverenigingen op gereformeerden grondslag“;

2. deze „Bazuin-polemist“ werd voorts „beantwoord“ met de vraag, of hij wel aan het „Jongelingsblad“ dacht, en, waarom hij dan daár niet tegen opponeerde? De redactie van het „Jongelingsblad“, die door den „Credo-polemist“ nog pas geprezen is om haar op-haar-quiviviteit, moge inmiddels zien, hoe de bondsvoorzitter dit verstaat. Deze laatste opmerking is ditmaal van den „Reformatie-polemist“, om in den stijl van prof. Hepp te spreken.

b. Naar aanleiding van een en ander schreef dr. K. Sietsma in „Geref. Tijdschrift“: